Ålands landskapsregering

Asiakirjan nimi	Kirjeen nro
LAUSUNTO	240 Rk1a
Asian nro	Päiväys
ÅLR 2025/5740	9.9.2025

Viite
HE 57/2025 vp

Eduskunnan perustuslakivaliokunta

PeV@eduskunta.fi

Yhteyshenkilö
Rasmus Lindqvist,
rasmus.lindqvist@regeringen.ax
018 25193

Asia

Lausunto hallituksen esityksestä EU:n poliittisen mainonnan avoimuutta ja kohdentamista koskevaa asetusta täydentäväksi lainsäädännöksi

Tausta

Eduskunnan perustuslakivaliokunta pyysi maakunnan hallitukselta lausunnon hallituksen esityksestä eduskunnalle EU:n poliittisen mainonnan avoimuutta ja kohdentamista koskevaa asetusta täydentäväksi lainsäädännöksi (HE 57/2025 vp). Lakien on tarkoitus pääosin tulla voimaan 10.10.2025.

Maakunnan hallitus on aiemmin antanut asiasta kaksi lausuntoa. Annoimme oikeusministeriölle lausunnon esityksen valmistelun yhteydessä ja eduskunnan lakivaliokunnalle esityksen meneillään olevaan eduskuntakäsittelyyn liittyen.

Lisäksi oikeusministeriö ja maakunnan hallitus ovat käyneet tiivistä vuoropuhelua asiasta, mikä on helpottanut sen valmistelua huomattavasti.

Toimivallan jakautuminen

Nyt käsiteltävänä olevan EU-asetuksen soveltamisala koskee tilanteita, joissa myydään poliittisen mainonnan palvelua sekä tilanteita, joissa on kyse mainonnan kohdentamisesta tai näyttämistekniikoista. Esityksen mukaan asetus koskee lähinnä kuluttajansuojaa, sananvapautta ja tietosuojaa koskevia oikeudenaloja.

Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 18 §:n 1, 4, 20 ja 22 kohtien mukaan vaalit, kansanäänestykset, yleisradio- ja kaapelilähetystoiminta sekä elinkeinotoiminta kuuluvat maakunnan lainsäädäntövaltaan.

Itsehallintolain 27 §:n 2, 8, 10 ja 41 kohtien mukaan sananvapaus, yhdistymisvapaus, kirjesalaisuus, lennätinsalaisuus, puhelinsalaisuus, yhdistykset, säätiöt, yhtiöt ja muut

yksityisoikeudelliset yhteisöt sekä kuluttajansuoja kuuluvat valtakunnan lainsäädäntövaltaan. Valtakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluvat myös muut kuin itsehallintolain 27 §:ssä erityisesti mainitut yksityisoikeudelliset kysymykset, jos ne eivät välittömästi liity sellaiseen oikeudenalaan, joka itsehallintolain mukaan kuuluu maakunnan lainsäädäntövaltaan.

Tietosuojaa ei käsitellä omana oikeudenalanaan itsehallintolaissa, vaan sitä koskevaa toimivaltaa on arvioitava maakunnalle ja valtakunnalle kuuluvien oikeudenalojen perusteella, eli maakunnalla on lainsäädäntövalta tietosuojaa koskien sellaisilla oikeudenaloilla, jotka itsehallintolain mukaan kuuluvat valtakunnan toimivaltaan (KKO:n lausunnot 27.6.1991, OH 91/118 ja 5.3.2019, OH 2019/11, OH 2019/130).

Poliittisen mainonnan palveluiden tarjoamista ei mainita omana oikeudenalanaan Ahvenanmaan itsehallintolaissa. Sen takia toimivaltaa on arvioitava sen perusteella, mitkä oikeudenalat kuuluvat maakunnan toimivaltaan ja mitkä valtakunnan toimivaltaan. Kuten yllä mainitaan, maakunnan toimivaltaan kuuluu muun muassa Ahvenanmaan maakunnan viranomaisista säätäminen. Valtakunnan toimivaltaan kuuluvat muun muassa kuluttajansuoja ja sananvapaus. Nyt käsiteltävänä olevassa esityksessä viranomaiset ovat valvonnan kohteina niiltä osin kuin niiden toimintaan mahdollisesti kuuluu poliittisen mainonnan palveluita, mikä voi muun muassa tarkoittaa julkisten mainospaikkojen tarjoamista. Tämän toiminnan osalta viranomainen voidaan rinnastaa yksityisillä markkinoilla toimivaan toimijaan. Koska valvonta koskee sellaisia oikeudenaloja, jotka muutenkin kuuluvat valtakunnan toimivaltaan, ja koska valvontaa on tarkoitus soveltaa viranomaisiin niiltä osin kuin niiden toiminta sisältää poliittisen mainonnan palveluiden tarjoamista yksityisillä markkinoilla (mikä on todennäköisesti hyvin epätavallinen ilmiö), oikeudenala kuuluu valtakunnan toimivaltaan. Valvonta ei koske viranomaisten hallintomenettelyjä, jotka Ahvenanmaalla kuuluvat maakunnan lainsäädäntövaltaan.

Kaiken kaikkiaan maakunnan hallitus siis yhtyy arvioon siitä, että oikeudenalat, joita asetus lähinnä koskee, ovat kuluttajansuoja, sananvapaus ja tietosuoja. Siksi asetuksen mukaisten valvontatehtävien järjestäminen kuuluu valtakunnan lainsäädäntövaltaan, myös tietosuojan osalta, koska se koskee sellaisia oikeudenaloja, jotka itsehallintolain mukaan myös muuten kuuluvat valtakunnan lainsäädäntövaltaan.

Maakunnan on kuitenkin varmistettava maakunnan toimivaltaan kuuluvien vaalien ja kansanäänestysten osalta, että asetuksen 26 artiklaa noudatetaan (vaalien ja kansanäänestysten päivämäärien julkaiseminen). Ahvenanmaan itsehallintolain 59 b §:n 3 momentin mukaan viranomaisen nimeäminen kuuluu valtakunnalle, jos jäsenvaltio unionin oikeuden mukaan voi nimetä vain yhden hallintoviranomaisen sellaisessa tilanteessa, jossa sekä maakunnalla että valtakunnalla olisi toimivaltaa. Tämän viranomaisen sellainen päätös, joka muutoin kuuluisi maakunnan toimivaltaan, tulee tehdä maakunnan hallituksen

esittämän kannan mukaisesti. Asetuksen 22 artiklan 9 kohdan toisen alakohdan mukaisesta yhteyspisteestä säätäminen kuuluu siten valtakunnan lainsäädäntövaltaan.

Lopuksi on kuitenkin syytä huomauttaa, että toimivallan jakoa koskeva kysymys voidaan ratkaista lopullisesti vain itsehallintolakia muuttamalla tai maakuntalakeja koskevalla lainsäädäntövalvonnalla.

Näkemyksiä

Oikeusministeriölle aiemmin antamassaan lausunnossa maakunnan hallitus esitti muutosehdotuksia esitysluonnoksessa olleisiin Ahvenanmaata koskeneisiin kirjauksiin, ja nämä ehdotukset on otettu huomioon esityksen lopullisessa versiossa.

Maakunnan hallitus haluaa silti vielä kiinnittää eduskunnan valiokuntien huomiota siihen, että lainsäädännön implementointi Ahvenanmaalla edellyttää erityisiä toimenpiteitä. Kuten hallituksen esityksessä todetaan, valtiontalouden tarkastusviraston valvontatyön lähtökohtana ovat ohjaus ja neuvonta. Maakunnan hallituksen mukaan ohjaukseen ja neuvontaan keskittyminen on erityisen tärkeää Ahvenanmaalla. Todennäköisesti Ahvenanmaalla tarvitaan myös erityisesti maakunnan tarpeisiin sopeutettua ohjausta ja neuvontaa. Ahvenanmaalla on oma vaalilakinsa (vallagen (2019:45) för Åland) ja oma vaalirahoitusta koskeva maakuntalakinsa (landskapslagen (2011:17) om valfinansiering). Tämän lisäksi Ahvenanmaan poliittiset yhdistykset ovat täysin erillisiä valtakunnan poliittisista puolueista, ja Ahvenanmaalla pidetään vaaleja myös eri aikaan kuin valtakunnassa.

Ehdotetun lainsäädännön myötä valtiontalouden tarkastusvirasto vastaisi myös asetuksen noudattamisen valvonnasta ja asetukseen liittyvästä tiedonkulusta Ahvenanmaalla pidettävien vaalien yhteydessä. Itsehallintolain 36 §:n 1 momentin mukaan valtionhallinnon kieli Ahvenanmaalla on ruotsi, ja on hyvin tärkeää, että valvonta ja neuvonta toimivat ruotsiksi myös käytännössä. Jotta Ahvenanmaalla järjestettäviin vaaleihin liittyen kyettäisiin luomaan toimiva valvonta- ja neuvontakokonaisuus, maakunnan hallitus arvioi, että työtä olisi koordinoitava valtiontalouden tarkastusviraston, maakunnan hallituksen[1] ja Landskapsrevision[2]-nimisen maakunnan tarkastusviraston kesken. Lisäksi maakunnan hallitus arvioi, että erityisesti ennen kevään 2027 eduskuntavaaleja sekä ennen vuoden 2027 maakuntapäivä- ja kuntavaaleja Ahvenanmaalla on tarpeen järjestää erityisiä tiedotustilaisuuksia, joissa uusista säännöksistä tiedotetaan Ahvenanmaan poliittisille järjestöille ja muille sidosryhmille.

[1] Ahvenanmaan vaalilain (vallagen (2019:45) för Åland) 7 §:n mukainen vastaava vaaliviranomainen.
[2] Vaalirahoitusta koskevan maakuntalain (landskapslagen (2011:17) om valfinansiering) 9 §:n mukainen vaalirahoitusta koskeva valvontaviranomainen.

Jos valtakunta myöhemmin arvioi, että olisi tarkoituksenmukaisempaa, että hallintotoimivalta Ahvenanmaan maakunnassa siirrettäisiin maakunnan viranomaiselle siten kuin itsehallintolain 32 §:ssä säädetään (eli sopimusasetuksella), maakunnan hallitus on ilmoittanut olevansa valmis keskustelemaan asiasta. Saattaisi olla tarkoituksenmukaisempaa, että valvontatehtävä keskitettäisiin Ahvenanmaalla myös vaalirahoitusta koskevasta valvonnasta vastaavalle viranomaiselle, eli maakunnan tarkastusvirastolle (Landskaprevisionen), mikä vastaa valtakuntaan ehdotettavaa organisatorista järjestelyä, jossa valvontatehtävät keskitetään Valtiontalouden tarkastusvirastoon.

Sisäministeri Ingrid Zetterman

Oikeudellinen asiantuntija Rasmus Lindqvist